

ТМ	Г. XXXIII	Бр. 2	Стр. 741 - 744	Ниш	април - јун	2009.
----	-----------	-------	----------------	-----	-------------	-------

Приказ дела
Примљено: 28.3.2009.

Ивана Божић-Миљковић

КИНЕСКЕ ЕКОНОМСКЕ РЕФОРМЕ*

Народна Република Кина је, као колевка светске цивилизације и нај-многољуднија земља на свету, одувек привлачила пажњу светске научне јавности. Синтеза комунистичке идеологије и, у датим условима, интензивног развоја кинеске тржишне економије, инспирисала је многе економисте да детаљније анализирају утицај глобалних и локалних политичких прилика на стварање, данас, четврте светске економске силе. Књига др Драгане Митровић, *Кинеско економско чудо – прва декада реформи 1978-1988*. (издавач "Институт за политичке студије", Београд, 2008), обухвата први талас реформи у коме је поступно дошло до слома аутархичног, централно-планског економског система и отварања кинеске привреде према светском тржишту. Књига садржи пет поглавља у којима се детаљно описују околности и анализирају фактори који су довели до, данас актуелног економског просперитета Кине. –

У првом поглављу указује се на значај кинеских реформи и прецизно дефинише њихов садржај и циљ. До 1978. године, кинеска привреда је била организована по совјетском шаблону, фокусирана на реализацију утврђених планова у производњи и затворена за спољнотрговинске контакте са осталим деловима света. Иницијална каписла променама био је историјски, трећи пленум ЦК КП Кине, који је одржан децембра 1978. године. Реформаторска група КП Кине, на челу са Денг Хиаопинг-ом је, том приликом, изнела низ реформи које су у основи имале свест о нужности "прилагођавања, реструктурирања, консолидације и унапређења производње". Читав процес реформи није подразумевао апсолутно напуштање социјалистичког државног и друштвеног уређења, већ само "социјалистичку модернизацију". Модернизација је подразумевала ослобађање од догматизма у теорији, егзистичког формализма у пракси и сагледавање Кине у координатном систему потреба и могућности. Највећи проблеми са којима се Кина суочавала на почетку реформи, а на које аутор у анализи посебно скреће пажњу, јесу:

– дисбаланс између броја становника и обрадивих површина које чине свега 10,4% кинеске територије;

xmass@eunet.yu

* Др Драгана Митровић, *Кинеско економско чудо – прва декада реформи 1978 – 1988*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 230.

- ултралевичарски ставови о контроли државе над процесом производње и расподелом;
- драстично смањење државних улагања у пољопривреду крајем '60-тих година;
- у истом периоду драстично смањење бруто вредности индустријске производње;
- огромне регионалне разлике у нивоу развијености и чињеница да су индустријски капацитети били сконцентрисани само у приобалном делу Кине и др.

Ови проблеми су настали као последица дугогодишње политике ултралевичарских радикала на челу са Мао Цедунг-ом. Зато је средином '70-тих година, пред реформаторима стајао низ изазова у виду економских и социјалних девијација које је било нужно исправити. Неки од њих су: сиромаштво, низак образовни ниво, низак ниво развоја производних снага, низак ГДП, незапосленост или "фиктивна" запосленост, одсуство тржишне комуникације и сл. У књизи се детаљно описују напори уложени у првим годинама реформи: почев од рестриктивне демографске политике која се темељи на принципу "један пар - једно дете", па све до десет принципа за будућу економску изградњу премијера Цао Зијанг-а. Аутор заокружује прво поглавље анализом концепције "социјалистичке модернизације" која садржи четири елемента.

- економска реформа (реформа на селу, реформа индустријске производње и реформа економских односа са иностранством);
- реформа науке, технике и образовања;
- реформа националне одбране и
- реформа политичког система.

Реформама на селу посвећено је друго поглавље књиге у коме се детаљно објашњава важност села у кинеском друштву и цивилизацији. Пољопривреда у Кини је обухватала: земљорадњу, шумарство, сточарство, допунску производњу и рибарство. До почетка процеса реформи, развој пољопривреде текао је у оквирима централно - планског система. То је конкретно значило да су пољопривредни производни тимови и производне бригаде били у власништву државних агенција које су тачно прописивале сваки обавезни откуп, висину трошкова производње, број домаћих животиња, па чак и врсту усева коју на одређеном простору треба гајити, без обзира да ли постоје локални климатски услови за то. Овакав систем био је, дугорочно посматрано, неодржив – утолико пре што је пољопривреда у Кини највећи адут за покретање целокупног привредног развоја. Ауторка наглашава податак да је на почетку реформи, 1978. године, 80% кинеског становништва је живело на селу, а највећа густина насељености била је у најплоднијим пољопривредним областима. Висок ниво природног прираштаја захтевао је далеко више обрадивих површина, или хитну рационализацију експлоатације постојећих пољопривредних области. Развој пољопривреде под патронатом круте маоистичке идеологије довео је до великог сиромаштва и глади која је '60-тих и почетком '70-тих година која је однела много жртва. Нова политика реформи на селу имала је за циљ да покрене интензивно оживљавање свих пољопривредних грана и смањи растућу зависност Кине од увоза пољопривредних производа. У овом поглављу, ауторка детаљно разрађује основне елементе нове кинеске пољопривредне политике:

- осигурање права власништва и права доношења одлука колективних економских јединица;
- уграђивање принципа "свакоме према раду" и развој свих облика уговорних система у производњи;
- помагање развоја система додатне производње, окућница и слободног тржишта;
- диверсификација сељачке производње;
- стално унапређење удруживања пољопривреде, индустрије и трговине и
- повећање државне помоћи пољопривреди.

Реформа на селу доживела је велики успех па се, сходно томе, јавила потреба за реформом лошег стања у кинеској градској индустрији. Урбане реформе су свакако једно од "кинеских економских чуда" и тема којом је посвећено треће поглавље књиге. Крајем '70-тих и почетком '80-тих година, дошло је до дисбаланса у кинеском привредном систему: са једне стране регенерисана пољопривреда са дефинисаним развојним потенцијалима и са друге стране слаба "градска привреда", пре свега индустријска производња, која не може да одговори нарасталим потребама за даљи развој пољопривреде. Динамика развоја и структура индустријске производње у Кини имала је пуно сличности са стањем индустрије у свим социјалистичким земљама које су принципе развоја градиле на темељима централно-планског начина привређивања. Као највеће слабости истичу се: неразвијена трговинска мрежа, преовладавање примарних производа у структури производње, уравниловка у расподели, неквалификована радна снага, неразвијен финансијски систем и изолованост од глобалних токова и техничко-технолошке револуције. Кроз треће поглавље аутор прати спор, али ефикасан развој "урбане реформе" у Кини. Децентрализација привредног система, осамостаљивање предузећа, сузбијање уравниловке и система "посао за цео живот", тржишна оријентисаност производње, успостављање стабилног финансијског тржишта, само су неки од принципа чија доследна реализација је довела до веће ефикасности привредног система. У креирању реформи за кинески привредни препород, постојала је свест о нужности отварања према свету и економску сарадњу са другим земљама. Зато је континуирано отварање Кине за трговинску и технолошку размену са светом дефинисано као посебан принцип.

"Политика отворених врата", чијом се анализом ауторка бави у четвртој поглављу, представља веома важну прекретницу у кинеској политици. Спровођењем мера ове политике, постављене су смернице развоја Кине какву свет данас познаје. Може се рећи да је кључни потез у реализацији овог принципа био поновно уједињење Кине, Хонг Конг-а, Макао и Тајвана под паролом "једна земља-два система". Уједињење је Кини донело политичку стабилност, а са њом и интересовање страних инвеститора за улагања у привреду. У току периода реформи, Кинези су поред постојећих "специјалних економских зона" основали и "економске развојне зоне" концентрисане у великим индустријским градовима у приобалном појасу. На тај начин, Кина је постала још атрактивније место за пласман страних директних инвестиција. Први Закон о коришћењу страног капитала донет је 1979. године, а у наредних десет година, Кина је усвојила више од 200 закона и прописа који регулишу област економских односа са иностранством. Реализација постављених реформских задатака допринела је, између осталог, и бурном

развоју спољне трговине Кине. У прилог томе говори и податак да је у првој деценији реформи спољна трговине расла по стопи од око 19% годишње, што је изнад светског просека. Такође, структура извоза је развојем индустријске производње, значајно побољшана – тежиште је, са сировина и пољопривредних производа, пребачено на индустријске производе, апарате за домаћинство, бродове и авионе. Највећи спољнотрговински партнери у то време, били су, поред Хонг Конг-а, Тајвана и Макаа, САД, СССР, ЕЕЗ, Јапан, Пољска, Канада, Бразил и Аустралија.

Позитивни резултати привредних реформи, посебно "политике отворених врата" допринели су томе да данас у Кини нема великог отпора економској глобализацији. Око 80% привредног развоја данашње Кине зависи од њене спољне трговине. Поучена сопственим искуством, Кина данас у политици међународних односа инсистира на већој улози земаља у развоју у економској глобализацији. Њен основни мото је да земље у развоју подстичу позитивне снаге у процесу глобализације, и истовремено стварају механизме заштите својих интереса у свету којим доминирају моћни и богати.

Петим поглављем које носи назив "После десет година", аутор заокружује анализу "кинеског економског чуда" створеног процесом реформи у периоду 1978.-1988. године. Чињеница је да се у том процесу реформи више инсистирало на привредносистемским променама, док је реформа политичког система далеко заостајала. Најзначајнији резултат тих спорих реформи био је напуштање старе Маоистичке идеологије и на њој заснованог политичког система. Ауторка у овом делу анализира разлоге због којих кинеско друштво није могло прећи на демократију или неки сличан облик државно уређења који би био паралела тржишном привредном систему који је у Кини увелико заживео. Такође, значајну пажњу посвећује анализи предности и недостатака "социјализма са кинеским карактеристикама" који је, као што назив говори, са једне стране инсистирао на очувању једнопартијског политичког система уз обезбеђење права на слободно мишљење политичке и научне јавности и обичних грађана. Са друге стране, сва аутентичност оваквог типа социјализма, огледала се у подржавању даљег развоја тржишне привреде и подстицање на интензивну сарадњу са светом и укључивање у процес глобализације. Ово поглавље садржи и кратак осврт на извесне "дисторзије" које су пратиле процес економских реформи, пре свега, инфлацију и пад животног стандарда. Ове економске аномалије су, сведоци смо и сами, неизбежни пратилац процеса транзиције, односно промене два система од којих је један остављен историји, а други још увек "незreo" да на економски безболан начин превазиђе настале проблеме.

С обзиром да се Србија и западни Балкан већ две деценије налазе на прелазу између два система, књига "Кинеско економско чудо – прва декада реформи 1978.-1988.", може бити корисно штиво из кога се, осим сазнања о позитивним и негативним искуствима кинеске транзиције, може научити и вештина упорности и стрпљења на путу изградње просперитетне привреде и стабилног друштва.